

Més d'un any amb *El flabiol a l'escola*

Cristina Colls Xatart

Escola Floresta, Sabadell

ccolls@xtec.cat

Resum

L'Associació Cultural i Educativa La Riscla proposa el flabiol i el tamborí com a eines per realitzar un treball musical que contribueixi a millorar les competències bàsiques dels alumnes, amb una proposta i uns materials renovats i adequats al moment actual. Aquests instruments ens han permès fer una feina que incideix en diferents àmbits (el musical, el cultural i el social) i ens han acostat al món de la cultura catalana, tot assumint, alhora, els repertoris més universals i d'estils més moderns.

Paraules clau: flabiol, tamborí, dansa, entremès, intercanvi musical.

Abstract

The La Riscla Cultural and Educational Association suggest using the flabiol and the tamborí to carry out a renewed and updated music project that will help to improve students' basic competences. These instruments have led to a project that touches on a range of different areas (music, culture and society) and not only draws us closer to the world of Catalan culture but also includes more universal repertoires and more modern styles.

Key words: flabiol, tamborí, dance, entremès, musical exchange.

La introducció del coneixement i la pràctica del flabiol i el tamborí a l'ensenyament primari fou un dels objectius que fa més de vint anys es plantejà el Seminari d'Ensenyament dels Instruments Tradicionals (SEIT). L'experiència iniciada i realitzada amb èxit demostrava llavors que aquests instruments eren molt vàlids per introduir-los en un context escolar. Per diversos motius, l'experiència no va poder continuar, però quedava recollida en diversos documents i memòries de treball (SEIT, 1993, 1994a, 1994b).

El 2007, Ferran Miquel —músic i mestre que uns quants anys abans havia estat en contacte amb diversos membres del SEIT— ens proposa, a diversos mestres del Vallès, de replantejar aquest antic projecte i adequar-lo a les noves necessitats de la societat actual, partint sempre de la introducció del flabiol i el tamborí a l'escola (RISCLA, 2010 i MIQUEL, 2010a). És per representar i treballar per al desenvolupament i aplicació d'aquest nou projecte que es crea l'Associació Cultural i Educativa La Riscla, que fa gairebé quatre anys que s'hi dedica plenament.

Ens queda clar que partim de la mateixa idea d'introduir el flabiol i el tamborí a l'ensenyament, però també sabem que tant l'edat dels alumnes de l'escola primària actual com els objectius escolars són diferents dels de fa vint anys. Els objectius de partida que, des de La Riscla, es plantegen es poden resumir bàsicament en dos: *millorar les competències bàsiques i els resultats educatius* de

l'alumnat i *millorar la cohesió social* en l'entorn escolar directe (aula, escola, barri, poble o ciutat).

La Riscla té clar que la música és la via perfecta per contribuir a l'assoliment d'aquests objectius, i el flabiol i el tamborí en són les eines ideals. Així, doncs, per poder iniciar aquest projecte amb garanties La Riscla ha treballat realitzant:

1. L'encàrrec i la supervisió de la creació d'un nou flabiol de plàstic adaptat a les necessitats escolars, dissenyat per Galdric Santana i construït a través d'un conveni amb la Universitat Politècnica de Catalunya (MIQUEL, 2010b i SANTANA, 2009).
2. La redacció del projecte de treball "El flabiol a l'escola", en el qual es defineixen els objectius i les activitats bàsiques de treball a l'aula/escola (RISCLA, 2010).
3. La creació de material de suport per al mestre i material de treball per als alumnes (mètode de flabiol, fitxes de treball, recull d'audicions...).
4. La creació d'un espai virtual de referència del projecte (www.flabiol.com / www.flabiol.es).
5. La realització d'activitats de formació del professorat.

Projecte "El flabiol a l'escola"

Si ens centrem ara en el projecte "El flabiol a l'escola", hi podem veure que es proposen una sèrie d'activitats que es realitzen amb els infants i que són els eixos bàsics del projecte:

- El coneixement i l'aprenentatge del flabiol i el tamborí.
- La construcció de tamborins per part dels alumnes amb materials fàcils d'adquirir i econòmics.
- El coneixement i la interpretació de danses i entremesos.
- La realització d'activitats d'intercanvi entre alumnes en les quals els infants puguin interpretar melodies i danses per als seus companys.
- La participació en les Trobades de Flabiolaires Escolars, en les quals es reuneixen diverses escoles que mostren públicament el treball fet durant el curs i toquen peces i

ballen danses i entremesos al so del flabiol i el tamborí.

- La participació en activitats d'àmbit extraescolar organitzades per entitats del barri, la ciutat o la població: festes, cercaviles, intercanvis, etc.

Partint d'aquestes activitats i oferint tots els recursos que hem esmentat, La Riscla proposa que cada escola adequi el projecte en funció de les seves necessitats i/o possibilitats.

Seguint aquests passos, cinc escoles del Vallès Occidental van iniciar la prova pilot del projecte el curs 2009-2010. Les escoles Floresta, Can Deu, Ribatallada i Can Llong de Sabadell i l'escola Benviure de Castellbisbal inicien la introducció del flabiol i el tamborí amb alumnes de tercer, quart i cinquè de primària.

Valoració del primer any de prova pilot

La valoració general del primer any de prova pilot és excel·lent; però volem analitzar els resultats des dels tres àmbits en els quals el projecte vol incidir:

a) L'àmbit musical

El fet que, junt amb el flabiol, puguem treballar la percussió simultània del tamborí ha exigut més capacitat de concentració als alumnes. El nivell d'exigència ha variat respecte a altres instruments que s'utilitzen a les escoles, i el nivell de resposta, en conseqüència, també ha variat, i s'ha demostrat que els alumnes són capaços d'interpretar melodies acompanyades del ritme i, en alguns casos, fins i tot per la pulsació.

A més, s'ha notat un interès creixent dels alumnes per aprendre el llenguatge musical que ha incrementat el nivell de la capacitat de lectura, d'escriptura i d'anàlisi. Per exemple, moltes vegades els mateixos alumnes han demanat de tenir les partitures per poder estudiar-les a casa —així, doncs, són capaços de desxifrar-les i interpretar-les sense ajuda i entenen que desenvolupar aquesta capacitat els és útil i els fa ser millors en la matèria.

Finalment, el fet que les melodies que interpreten siguin utilitzades per fer ballar els seus companys, els fa entendre la importància que té

el tocar-les amb precisió en el ritme, el tempo, etc., i d'aquesta manera augmenten la seva qualitat interpretativa i l'interès per un òptim resultat interpretatiu final.

Així, doncs, per una banda s'ha aconseguit treballar el llenguatge musical donant-li una funcionalitat real i també augmentar el nivell d'autoexigència dels alumnes.

b) L'àmbit cultural

Essent el flabiol i el tamborí dos instruments que formen part de la cultura catalana que es poden escoltar sovint als carrers i places interpretant melodies de danses, entremesos, sardanes, etc., en festes majors i actes populars, són un referent viu per als alumnes i els són proper.

Fàcilment, els infants poden trobar un flabiolaire que interpreta —des de les melodies més senzilles a les més virtuoses— un ball de bastons o que toca en una cobla de sardanes. Ambdós nivells d'interpretació es poden convertir en un referent i, per tant, poden motivar els alumnes a aprendre.

La realitat amb què ens hem trobat és que, encara que els alumnes haguessin vist un flabiol alguna vegada, en la majoria de casos en sabien poca cosa. El descobriment del flabiol en l'àmbit escolar ha fet que molts alumnes que fins ara mai no s'hi havien interessat ni acostat en entorns on fàcilment podem trobar flabiols i flabiolaires hagin vist, per primera vegada, ballar els bastoners de la vila i s'hagin fixat en els flabiolaires que els acompanyen, hagin descobert el bestiari de la ciutat i els seus gegants fent el seu ball de lluïment o hagin reconegut el flabiol entre els instruments d'una cobla de sardanes.

A través de la interpretació del flabiol i el tamborí a l'escola, els alumnes i algunes famílies s'han interessat en unes manifestacions culturals i festives de les quals es trobaven força allunyades i a més n'han gaudit.

c) L'àmbit social

L'intercanvi entre alumnes és una de les activitats bàsiques del projecte "El flabiol a l'escola". El fet de realitzar activitats en què uns alumnes interpreten melodies amb el flabiol, perquè els seus

companys les puguin ballar, els ha aportat un nivell interpretatiu i d'autoexigència més alt.

Podem dir també que el flabiol i el tamborí han ajudat a augmentar la implicació dels alumnes en les activitats i propostes de l'escola. El fet que els alumnes més grans hagin de treballar per poder interpretar una dansa per als més petits ha fet que uns i altres prenguin consciència de la importància del treball que realitzen ambdós: els més grans es converteixen en referents per als petits i, com a tal, s'han de mostrar; mentre que els més petits valoren l'esforç que han fet els grans per interpretar conjuntament una dansa amb ells i els sorprèn, alhora, veure que saben tocar les danses que ells han après.

I encara més: ja tenen ganes de ser grans i aprendre a tocar el flabiol i el tamborí i convertir-se, ells, en els més grans de l'escola per fer el mateix amb els més petits!

Així, doncs, aquestes activitats els aporten una motivació molt gran i aconsegueixen també establir un vincle afectiu entre alumnes d'edats molt diferents, que després es reconeixen al pati o als passadissos.

Danses i entremesos a l'escola

Els alumnes que iniciaren la prova pilot el curs 2009-2010 ja són capaços d'interpretar, amb el flabiol i el tamborí, una gran part de les danses que es treballen habitualment a l'etapa infantil i al cicle inicial de primària. Actualment ja assumeixen la interpretació d'aquestes danses i alguns les han mostrades davant dels companys i els familiars. Quin luxe més gran poder ballar amb música en directe i quin honor, per a aquests alumnes, poder convertir-se en els músics de l'escola!

Una altra de les activitats de treball que es proposa en el projecte és el coneixement d'entremesos, tant de l'entorn immediat com d'arreu. Aquesta activitat ha motivat els alumnes a crear entremesos propis. Per exemple, alumnes de cicle superior de l'Escola Floresta han construït deu capgrossos —que s'han convertit en personatges de l'escola (juntament amb la geganta Florestina, que els pares i mares de l'AMPA van construir fa uns deu anys)— i els han creat un ball; alumnes

de l'Escola Ribatallada han recuperat un antic drac que hi havia a l'escola i li han compost una melodia, a partir de la qual han creat el ball del drac.

Amb aquests ingredients, fins i tot algunes mares d'alumnes (Escola Can Deu) i els mateixos mestres (Escola Floresta) s'han atrevit a ballar balls de bastons interpretats pels nens i nenes.

En aquest moment algú es podria preguntar: *és que el flabiol només pot interpretar repertori tradicional?*

L'aposta de l'ACE La Riscla per construir un nou flabiol de plàstic és, en part, per tenir un instrument que s'adapti a l'afinació dels anomenats "instruments escolars". Afinat just a 440hz en la seva posició natural i invariable, gràcies al material amb què està construït, aquest flabiol ens permet tocar fàcilment qualsevol tipus de repertori i acompanyar-lo amb el conjunt instrumental Orff i amb qualsevol altre instrument que puguem trobar a les escoles. A més, aquest flabiol està construït amb dues peces i permet, si cal, afinar-lo.

Així, doncs, deixant reposar el tamborí, interpretem, amb flabiol a dues mans, qualsevol melodia del repertori universal i això ens permet fer també un treball de conjunt orquestral (melodia, acompanyaments, harmonia...) molt complet — de la mateixa manera que s'ha fet amb la flauta de bec al llarg de molts anys.

El flabiol ha aparegut als nostres primers concerts escolars, amb què han tocat peces d'autor modernes, d'altres països..., i, als concerts de Nadal, amb què han interpretat nadales tradicionals i les melodies nadalenques més populars o modernes a ritme de blues o rock-and-roll, o amb què també han interpretat delicades balades i cançons de bressol amb l'acompanyament d'un piano, una bateria, guitarres, instruments de petita percussió, xilòfons, metal·lòfons, etc.

Veiem, doncs, que introduir el flabiol no exclou en cap moment el treball que s'ha realitzat des de sempre amb la flauta de bec. Ans al contrari, ens enriqueix i ens dóna senzillament noves opcions de treballar a l'aula, fins al punt que els alumnes mateix es construeixen un dels instruments que interpreten: el tamborí (COLLS, 2009).

Primera Trobada de Flabiolaires Escolars (Sabadell, 3 de juny de 2010)

A l'inici de l'elaboració del projecte, els membres de La Riscla pensàvem que era important realitzar una activitat conjunta entre les escoles que participaven en el projecte, per tal que els alumnes poguessin veure i compartir una mateixa experiència amb altres nens i nenes. D'aquesta idea en neixen les trobades de flabiolaires escolars, la primera de les quals se celebrà a Sabadell el juny del 2010 —hi participaren 150 alumnes de primària, de 8 a 11 anys.

És molt interessant compartir el gaudi, el treball i l'evolució feta amb els companys d'escola i amb la comunitat educativa; però també és convenient de poder-los comparar amb el de nens i nenes que no són del nostre entorn més immediat. D'aquesta manera, s'aconsegueix que els alumnes vegin altres maneres de fer, d'interpretar, d'organitzar-se, de ballar o, senzillament, de comportar-se, fet que els pot fer reflexionar sobre el treball i/o maneres de fer pròpies.

La Riscla partia de la base que els alumnes havien de ser els protagonistes absoluts d'aquesta trobada. Es va triar un espai obert de la ciutat: el parc de la Romeua, situat al barri de Can Llong, al qual podia accedir qualsevol persona interessada en l'activitat. Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sabadell i amb un simple equip de veus, es va desenvolupar tota l'activitat.

Foren quatre, les escoles participants en la trobada: Floresta, Can Deu, Ribatallada i Can Llong —totes de Sabadell. Cada escola inicià el projecte pilot amb nivells diferents segons les seves característiques i necessitats, des d'alumnes de tercer de primària fins a cinquè. En la Primera Trobada de Flabiolaires Escolars, cada escola hi presentava un entremès o dos interpretats amb flabiol i tamborí i ballats per ells mateixos: balls de bastons, balls de capgrossos i fins i tot el ball del Drac del Ribatallada, molts d'ells amb coreografies de creació pròpia. Tots aquests entremesos foren creats a partir de melodies de cançons que tenien entre tres i cinc notes: *Peix peixet*, *Volta cap aquí*, *Trinco-trinco*, *Plou i fa sol*, *Guerra de bombardes*, *Merrily*, i altres melodies, també de creació pròpia.

Una altra mostra de l'èxit de l'activitat fou també que un grup de mares de l'Escola Can Deu van aventurar-se a preparar i ballar un ball de bastons al so de la música que tocaven els seus fills.

Així, doncs, amb els alumnes com a espectacle central i únic, els entremesos van anar desfilar un rere l'altre, observats pels nens i nenes, i familiars, i també altres curiosos, que s'acostaven al parc envoltats d'un silenci que feia evident l'interès que l'espectacle suscitava tant en els participants com en el públic.

Els resultats de l'experiència van ser molt enriquidors: es va aconseguir realitzar un intercanvi en el qual es va mostrar tot el treball d'un curs escolar amb una quantitat considerable de participants actius entre nens i nenes com a protagonistes, i públic, responsables, crítics i també encarregats del bon funcionament de l'espectacle. El silenci que regnava durant les interpretacions dels entremesos constata l'interès dels alumnes per les creacions dels companys de les altres escoles. Vèiem com es fixaven en els passos de dansa, en les picades de bastons i en el bestiar i capgrossos creats; també es fixaven en com havien quedat els tamborins dels altres alumnes i com els havien decorat, i es fixaven en quines melodies tocaven, ja que en alguns casos també les coneixien i les sabien interpretar. Fins i tot, en alguns casos, els sentíem compartir la seva opinió envers l'espectacle vist i comparar-lo amb el seu, sense, en cap moment, perdre el respecte i l'educació.

Hem tingut al davant l'exemple d'una activitat que no s'hauria dut a terme sense el treball cooperatiu d'alumnes, mestres i famílies. S'ha aconseguit generar una curiositat als alumnes, a través de l'observació del treball d'altres nens i nenes, per enriquir-los el propi treball (millora de la interpretació musical, nous passos, coreografies, picades, bestiar, vestuari...). És evident també que, a través de l'empatia, s'ha arribat a respectar les creacions i interpretacions dels altres: tots són conscients de la dificultat que representa preparar aquesta mostra i tots valoren l'esforç que han hagut de fer.

Com va acabar la trobada? Doncs, lògicament, si els mestres són el model dels alumnes,

a banda de donar-los tot el seu suport, aquests també hi havien de participar activament. La millor manera d'acomiar la festa era dansant tots junts al so del flabiol i el tamborí, i qui millor que els mestres mateix per interpretar una dansa que convidés a tots els participants a ballar. La primera trobada s'acabà amb un gran ball del rogle.

Més flabiols a escoles i instituts

Ja hi va haver 9 escoles que el curs 2010-2011 participaren en el projecte "El flabiol a l'escola". La novetat fou que el projecte arribà a l'educació secundària: se'n va dur a terme la prova pilot a l'Institut Forat del Vent de Cerdanyola del Vallès —que iniciava l'aprenentatge del flabiol al primer cicle de l'ESO— i a l'Institut Viladecavalls de Viladecavalls —que iniciava el projecte com a assignatura optativa del batxillerat artístic.

Hi hagué moltes activitats per a aquell curs: intercanvis entre els centres educatius, intercanvis i col·laboracions amb altres entitats (com ara la que es realitzà durant la festa dels lectors de *Cavall Fort* 2010), participació en festes i cercaviles dels barris o les poblacions, celebració de la Segona Trobada de Flabiolaires Escolars, a més de les que es realitzaren dins dels centres mateix.

A mesura que hem anat avançant en l'elaboració i l'aplicació del projecte, La Riscla ha vist que hi ha alguns centres, tant de primària com de secundària, que realitzen part del treball d'educació musical amb el flabiol. Un dels objectius de La Riscla és intentar posar en contacte tots aquests centres, per tal d'aconseguir ampliar coneixements, a través de l'intercanvi d'experiències, i construir, junts, una pedagogia que encara és molt verge, i un material didàctic adequat i actual.

Tenim a favor nostre les noves tecnologies, que ens escurcen les distàncies i ens faciliten la comunicació, independentment de la distància que separi els nostres alumnes: blocs per intercanviar comentaris, fotografies dels nostres treballs artístics, vídeos dels nostres intercanvis, etc. Es tracta d'un munt de possibilitats afegides per seguir contribuint, d'acord amb el nou currículum, en l'art de ser competent.

Bibliografia

COLLS, C. (2009). *Memòria de l'experiència de construcció de tamborins amb material a l'abast*, <<http://www.flabiol.es/tamborins/memoria%20tamborins%2008-09%20certificat.pdf>> [consulta: setembre de 2010].

MIQUEL I BUSQUÉ, Ferran. "El flabiol a l'escola". *Perspectiva Escolar*, 44 (2010a), pàg. 56-57.

MIQUEL I BUSQUÉ, Ferran. "Un nou instrument per a l'escola". *Caramella*, 23 (2010b), pàg. 114-118.

RISCLA, ASSOCIACIÓ CULTURAL I EDUCATIVA LA. "El flabiol a l'escola", <<http://www.flabiol.es/Documents/projecte%20la%20riscla%20>

[-%20revisio%20abril%202010.pdf](#)> [consulta: setembre de 2010].

SANTANA, Galdric (2009). "Flabiol emmotllat". Dins *Col·loqui del flabiol 2009*. Arbúcies: Ajuntament d'Arbúcies. (Pàg. 57-62.)

SEMINARI D'ENSENYAMENT DELS INSTRUMENTS TRADICIONALS (SEIT) (1993). *Documents de les I Jornades d'Intercanvi d'Experiències Musicals*. Mataró: Els Garrofers, ACP.

— (1994a). *Documents de les II Jornades d'Intercanvi d'Experiències Musicals*. Mataró: Els Garrofers, ACP.

— (1994b). *Memòria del projecte d'incorporació dels instruments tradicionals catalans a l'escola*. Mataró: Els Garrofers, ACP.

